A FEW CONSIDERATIONS REGARDING THE ASTROLOGIC HERMETIC LITERATURE

Renata Tatomir
Assoc. Prof., PhD, Hyperion University of Bucharest

Abstract: The aim of this paper is to emphasize some of the main Hermetic astrological writings, famous during the first three centuries B.C. and the first three centuries C.E. in the Mediterranean region. Although they often consist of scattered fragments discovered by chance thanks to their mentioning by the Greek and Latin scholars of the time in their works, the Hermetic astrological writings are usually ascribed to the Egyptian god of knowledge and writing, in his syncretic aspect of Thoth-Hermes-Trismegistos. However, there were also cases when this sort of writings were the apanage of the highest Egyptian priests, like Petosiris, and/or even the kings, such as Nechepso.

Keywords: Hermetism, astrology, Egypt, Thoth, Trismegistos

Introducere

Astrologia – sistemul de credinţe potrivit căruia destinul individului (iar la o scară mai mare, soarta raselor, evoluţia şi modificările pământului, etc.) este determinat de-a lungul vieţii pe baza astrului care s-a aflat în ascendent în momentul naşterii, sau sub protecţia căreia se află o anumită persoană ori regiune – a fost probabil practicată de la o dată foarte timpurie în spaţiul mesopotamian, mai exact de către chaldeenii din Babylon.[1] Sursele de care dispunem în momentul de faţă oglindesc această opinie. De pildă, în sec. I e.n., Pliniu cel Bătrân, autorul unui impozant compendiu al ştiinţelor natural-filosofice, menţionează că Berossos (despre care mulţi considerau că a adus astrologia în Grecia din Babylon), pretindea că în Chaldeea s-ar fi efectuat de 490.000 de ani observaţii astrologico-astronomice. Totuşi, cu un secol înainte, Cicero se arătase sceptic cu privire la data de 470.000 de ani de care auzise; iar Diodor, care în sec. I î.e.n. admisese că numiţii chaldeeni fuseseră colonişti din Egipt şi fusese impresionat de antichitatea ştiinţei şi predicţiilor lor astrale, refuza totuşi să accepte data de 473.000 de ani. Mai mult, odată cu istoricul grec Herodot, din sec. al V-lea î.e.n., Egiptul a fost considerat depozitarul înţelepciunii antice, astfel că astrologii îşi revendicau cunoaşterea de la „vechii egipteni”. Cei care erau favorabili Egiptului, susţineau că în cei 48.863 de ani care se scurseseră între zeul Ptah şi Alexandru cel Mare, fuseseră observate 373 de eclipse ale Soarelui şi 832 de eclipse Lunare.[2]

Preocupări cu privire la concepte integratoare cu grad de universalizare cu care astrologia opera, precum *sympatheia* cosmică, destin ori influenţa astrelor asupra relaţiilor şi problemelor oamenilor se regăsesc în vechiul Egipt şi Grecia clasică.[3] Ipoteza fundamentală a astrologiei, altfel spus, credinţa într-o legătură directă şi care poate fi calculată între mişcările planetare şi acţiunile umane, a apărut prima dată ca o consecinţă a cuceririlor lui Alexandru, printr-o fuzionare a ideilor greceşti, egiptene şi babyloniene, realizate în principal de stoici.[4]

[1] Sachs 1967, 13-19.
[2] Pliniu, *N.H.* 7.193; Diodorus Siculus, *L.H.* 2.31.8; Cicero, *On Divination* 1.19 şi 2.46.
[3] Kákosy 1982, 163-191.
[4] Despre relaţia dintre stoici şi astrologie, cf. Long 1982, 165-192.

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

Astrologii s-au considerat întotdeauna oameni ai religiei şi ca urmare şi-au înveşmântat învăţăturile în limbajul cultului sacru. Cu toate acestea, ca şi astăzi, şi în acele vremuri astrologia a fost ironizată de o parte a publicului, mai cu seamă de cei cu înclinaţii către abordarea realistă şi raţională a fenomenelor din natură[5] şi de aceea autoritatea sa a fost într-o bună măsură diminuată şi subminată.

Pe baza informaţiilor de care dispunem astăzi, opinia generală este că, venită din Chaldeea, astrologia s-a infiltrat în Egipt din momentul în care acesta a intrat sub dominaţie persană (525 î.e.n.). Acestor indicii li se adaugă şi precizarea lui Festugière[6], după care, astrologia a pătruns în Grecia din Babilon, deopotrivă pe o cale directă, graţie lui Berossos[7] şi lui Pseudo-Zoroastru, şi pe una indirectă, trecând prin Egipt, prin contribuţiile lui Nechepso, Petosiris şi ale lui Hermes-Thoth.

Astrologia nu a întârziat să fie cultivată de către preoţii din valea Nilului cu o ardoare care a fost depăşită doar de către „chaldeenii" de pe malurile Eufratului. Basoreliefurile monumentale care decorează templele din ţara sa de adopţie demonstrează puterea pe care o atinsese. Cea mai exclusivistă dintre castele sacerdotale fiind extrem de orgolioasă nu a vrut să lase unui cler strain onoarea de a fi descoperit această ştiinţă divină.

Thoth-Hermes era considerat autorul invenţiilor. O mulţime de cărţi sacre atribuite acestui zeu explicau şi învăţau care erau revoluţiile aştrilor şi raporturile lor cu calendarul liturgic.[8] Ca atare, Thoth era considerat părintele acestei doctrine[9]; el emitea preziceri ţinând cont de poziţia stelelor referitoare la fenomenele naturii, caracterul şi viaţa oamenilor.[10]

Este foarte probabil ca această artă divinatorie să fi fost practicată mai întâi în interiorul templelor egiptene, iar dacă e să-i dăm crezare lui Herodot[11], preoţii egipteni obişnuiau să prezică destinul individului după ziua de naştere a acestuia. În Egipt, unele aspecte târzii ale astrologiei se pare că au fost dezvoltate de către clerul indigen încă înainte de perioada ptolemaică[12], deşi nu cunoaştem nicio scriere şi niciun autor din această perioadă timpurie. Un text citează trei autori care descriu trecerea lui Zeus şi a lui Kronos prin cele 12 semne (probabil în contextul astrologiei mundane): Erimarabos[13], Phoredas indianul şi un anume Odapsos.[14] Există doar câteva scrieri atribuite lui Zoroastru, Pythagora, etc., deşi majoritatea sunt probabil eponime şi compuse de autori mai tardivi.

Scrieri hermetice astrologice. *Despre cele douăsprezece locuri ale sferei*[15]

Franz Cumont[16] este de părere că în Egipt au fost inventate câteva dintre cele mai importante doctrine ale astrologiei. Iar personajul divin imaginar Hermes Trismegistos şi discipolii săi au fost cei mai buni maeştri în transmiterea informaţiilor astrologice. Lui îi aparţin numele şi proprietăţile celor 36 de decani, adică ale celor trei grupe de câte zece grade

[5] Cf. Apuleius, *Met.* XI.15, unde Fortuna este descrisă ca caeca şi *nefaria.*
[6] 1981, I, 102.
[7] Scriitorii greci afirmau că un preot chaldean pe nume Berossos s-a stabilit pe insula Cos şi în jurul anului 275 î.e.n. a introdus un fel de astrologie babiloniană în regiunea mediteraneană. Aceasta în ciuda faptului că nu a supravieţuit niciuna dintre scrierile lui astrologice.
[8] Clement din Alexandria VI, 4; Strab. XVII 1, 45; Diod. I 16, 1. Mărturia lui Diodor este în mod particular importantă deoarece se bazează pe informaţii de la Hecateu din Teos (sec. al III-lea î.e.n.).
[9] Cumont 1918, 63.
[10] Ibid., 68, n. 3. Manilius I, 30, sq. Arnobius Siccensis, *Arnobii Adv. Nat.* Liber II 69. http://www.thelatinlibrary.com/arnobius/arnobius1.shtml
[11] II, 2.
[12] Parker 1978. Parker & Neugebauer 1969.
[13] Despre al cărui nume există bănuiala că ar fi o corupţie din unirea Hermes+Anubis. Cf. Schmidt 1995.
[14] *Ibid.*
[15] Cumont 1918, 63-79; 85-108.
[16] *Ibid.*, 64.

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

care alcătuiau un semn.[17] Ceea ce s-a numit „iatromathematika" (racordarea medicinei la predicţiile astrologice) a reprezentat domeniul în care a triumfat Hermes Trismegistos. Cu ajutorul acesteia se puteau cunoştea perioadele / epocile critice şi oportunităţile astrale propice sau periculoase pentru bolnav, cele şapte plante ale planetelor şi cele douăsprezece plante ale zodiacului cu ajutorul cărora se puteau compune remedii salvatoare ori filtre miraculoase.[18]

Între manuscrisele greceşti de astrologie se distinge un fragment din Hermes Trismegistos: „Cu privire la denumirea şi puterea celor douăsprezece locuri" : Ἑrmoũ toũ Trismegístou perì tῆj tῶn dώdeka tópwn ὀnomasíaj kaì dunάmewj.[19] Textul cu pricina nu este opera originală, ci un rezumat extras către anul 500 e.n. de către Rhetorius[20] dintr-o „Introducere" (Eἰsagwgikά) compusă cu trei secole mai deveme (către anul 200 e.n.) de către un astrolog celebru, Antiochos din Atena. Acesta a introdus într-un capitol un citat din Dorotheu din Sidon[21] (în tópoj b ᾽) în care tratatul lui Hermes Trismegistos a fost extins prin interpolări. În sec. I e.n., Thrasyllos, astrologul împăratului Tiberius le-a făcut cunoscut romanilor sistemul celor 12 locuri (case) după „cel care este numit Hermes Trismegistos".[22]

În sec. al II-lea e.n., Vettius Valens a introdus în *Antologiile* sale extrase din Hermes Trismegistos, fără însă a-l cita. Intercalate fără discernământ, acestea au dus la o lipsă de comprehensiune, imputându-i-se autorului metoda de lucru. În general Valens oferă o redactare uneori prea scurtă, alteori prea dezvoltată. La o comparaţie a celor două tradiţii se constată că ele derivă dintr-o sursă mult mai amplă decât una sau cealaltă.[23]

În sec. al III-lea e.n., Sextus Empiricus, în rechizitoriul pe care îl face astrologilor expune în linii mari aceeaşi teorie hermetică.[24] O serie de cercetători ai fenomenului hermetic atribuie acestuia diferite date. Astfel, în Poimandres[25] Reitzenstein avansează ideea că majoritatea scrierilor hermetice aparţin sec. al II-lea î.e.n.; W. Kroll însă le plasează în sec. al III-lea î.e.n.[26], în timp ce pentru Krebs[27] ele apar la începutul erei creştine. Apoi, J. Kroll[28]

---

[17] Ioannis Stobaei, *Eclog.* MDCCCCII, I, 29, 67-69.

[18] Diferită de astrologia ptolemaică, bazată pe naşterea unei persoane, iatromathematica egipteană are drept fundament momentul temporal când o persoană se simte rău sau face apel la medic. Acest tip de horoscop a fost numit „decumbiture", (lat. „decumbere", „a se întinde", „a se odihni", sau „a abandona, a se retrage"). Acest lucru aminteşte de obiceiul popular grecesc de a aduce bolnavul la templu, unde se putea odihni şi recupera, în timp ce Zeii trimiteau preoţilor instrucţiuni cu privire la maniera de vindecare a pacienţilor. Aceste instrucţiuni puteau fi primite prin intermediul viselor, printr-o anumită asociaţie religioasă, ori prin pacientul însuşi. Iată ce scrie pe această temă Denis Labouré: „Verbul latin decumbo înseamnă a se întinde în pat (cu referire la galdiatorii învinşi care se întindeau aşteptându-şi moartea). Are sensul cuvântului grec „kataclisis", care înseamnă „actul de a se întinde pe tabla unui pat." Acest cuvânt derivă la rându-i din alt termen care înseamnă „întinderea bolnavului pe paturile din temple, mai ales din templele închinate lui Esculatp." Iar H. L. Cornell dă definiţia următoare: „Decumbiture: aceasta înseamnă „a se întinde", începutul unei boli, sau atunci când pacientul se duce pentru prima dată bolnav în pat. O hartă orară pregătită pentru un astfel de moment oferă foarte preţioase indicaţii cu privire la natura şi prognosticul bolii şi mai cu seamă atunci când a fost studiată cu harta naşterii." Cf. Lurati, *Astrological medicine*, http://www.simonelurati.com/Astrological%20medicine.html

[19] Conservat în *Codex Parisinus Graecus* 2506, saec. XIII, f. 1 sq., de unde derivă *Parisinus* 2424, f. 5 sq. şi *Parisinus* 2420, f. 74 sq. - în *Cod. Marcianus* 335 (Cat. II, Venet. 7) saec. XV, f. 28 – în *Parisinus* 2425, saec. XV, f. 94 sq. – în *Cod. Erlangensi*, 89 (= Cat. VII, Germ. 34), saec. XV, f. 159-174. – Un extras se găseşte în *Cod. Berolinensis* 177 = German., 26, f. 48) Apud. Cumont 1918, 64.

[20] Rhetorius din Egipt, ultimul astrolog clasic important de la care ne-au parvenit extrase. (sec. al VI-lea sau al VII-lea e.n.).

[21] Dorotheu din Sidon, (cca. 75 e.n.) care foarte probabil a trăit şi a lucrat în Alexandria, Egipt. Astrolog elenist din sec. I e.n. care a dictat un poem despre astrologia horoscopică, cunoscut în greacă drept Pentateuhul (cinci cărţi), iar în latină drept Carmen Astrologicum (Cântecul astrologiei). Pentateuhul, carte de astrologie elenistică, ne-a parvenit în special dintr-o traducere arabă de pe la 800 e.n. (ea însăşi o traducere a unei traduceri din medio-persană din secolul al VI-lea e.n. – azi pierdută) a originalului grecesc, efectuată de astrologul persan Omar Tiberiadis.

[22] *CCAG* VIII Parisinus 3, 101, 16: Kaθ᾽ ὃν tópon ὁ legómenoj Trismégistoj Ἑrmῆj žkaston dwdekathmórion toũ diaθέmatoj ºxíou klaeῖn k.t.l.

[23] *CCG* V (Rom.) 2, 55-61, 156 ss, cf. Vettius Valens II, 5-14, 53 ed. Kroll.

[24] Sextus Emp., Adv. Astrol. 12 ss, p. 341. De remarcat că până în Evul mediu în Europa a circulat în traducere latină o scriere atribuită zeului păgân asupra acestui subiect, astfel încât este limpede că doctorii de apotelesmatică îşi treceau din mână în mână şi din generaţie în generaţie pretinsele revelaţii puse sub patronajul zeului Trismegistos.

[25] Reizenstein 1904, 208.

[26] Kroll, „Hermes Trismegistos", în *PWRE-Kroll = Pauly-Wissowas Real-Encyklopädie der classischen Altertumswissenschaft* 15, Band VIII.1, Stuttgart 1912, pp. 792-823, p. 821.

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

apreciază că acestea apar „încă din timpul lui Philon din Alexandria", dar unele nu pot fi anterioare lui Numenios (către 150 e.n.).

La noi a ajuns doar o colecţie disparată de fragmente eterogene, care nu este expresia unei gândiri unice şi nici constante. Toată erudiţia teosofică sau ştiinţifică prin care clerul egiptean îşi transmitea tradiţia era considerată a fi revelată de Thoth-Hermes. Numele lui Thoth aşezat la începutul unei lucrări nu reprezintă indicaţia unui autor, ci a unei origini reale ori presupuse; acest fapt semnifică doar că respectiva scriere aparţinea sau pretindea că aparţine acestei literature sacerdotale. Traducerile în limba greacă ale cărţilor considerate sacre împreună cu falsificările lor nu au fost compuse de către un singur scriitor într-un singur moment, ci de autori diferiţi în epoci diferite. Unele texte empirice se pot regăsi în papyrii medicali din epoca faraonică, în timp ce anumite speculaţii teologice şi morale poartă marca neostoicismului sau al neopitagorismului.

Scrierile astrologice sunt printre cele mai vechi, posibil mult anterioare perioadei sincretismului filosofic. Ele au fost redactate în momentul în care divinaţia astrală a început să-şi găsească adepţi printre grecii din Egipt. Unele dintre ele pot fi contemporane aprocrifelor atribuite regelui Nechepso şi confidentului său, preotul Petosoris (mijlocul sec. al II-lea î.e.n.).

Între primele cărţi astrologice de o valoare deosebită care trebuie amintite aici se numără una care a ajuns până la noi doar în latină (într-un manuscris din sec. al XV-lea). Este vorba despre *Liber hermetis*, a cărei valoare a fost recunoscută şi interesul trezit de abia la sfârşitul deceniului patru al sec. al XX-lea, de către W. Gundel.[29] Cartea este de fapt un florilegiu ale cărui secţiuni coboară până în sec. al II-lea î.e.n., conservând scrieri pe care astrologii greco-egipteni, orientalizanţi şi romani le-au folosit în numeroase ocazii, dar ale căror versiuni originale au fost necunoscute până la descoperirea lui Gundel.[30]

Urmează un *Brontologion*, atribuit şi el lui Hermes şi care conţine o mulţime de detalii în mod vizibil egiptene. Mai dispunem de titlurile unor pretinse dialoguri între zeii Knufis-Agathodaimon şi Osiris, precum şi de fragmente din învăţături atribuite lui Petosiris, marele preot al lui Thoth şi discipolului acestuia, faraonul Nechepso. După toate evidenţele, aceste texte coboară în sec. al II-lea î.e.n.

Marele preot al lui Thoth, Petosiris şi faraonul Nechepso

Aşa cum am precizat în debutul acestei lucrări, ca ştiinţă divinatorie, astrologia nu a fost proprie vechilor egipteni. Dacă se dovedeşte adevărat că la curtea Ptolemeilor oficiau astrologi, atunci „arta" lor era considerată o artă importată. De abia începând cu această dinastie, precum şi datorită imensului succes al cărţii atribuite eruditului tandem Petosiris-Nechepso, majoritatea autorilor antici au considerat astrologia ca o ştiinţă egipteană.

Preotul Petosiris şi regele Nechepso sunt socotiţi autorii nu mai puţin fabuloşi ai unei compilaţii astrologice datată în jurul sec. al II-lea î.e.n., cărora scriitorii astrologi greci le atribuiau inventarea acestei arte. Atunci a fost scris ori tradus în greacă textul unei cărţi astrologice purtând numele acestor două personaje semilegendare, faraonul Nechepso şi marele preot Petosiris. Potrivit lui Manethon, Nechepso fusese al treilea rege din Dinastia a XXVI-a, în sec. al VII-lea î.e.n. Se pare însă că astrologia horoscopică nu exista la acea dată. Însă un tratat astrologic scris în greacă a circulat în Egipt sub numele false ale celor două personaje legendare, în sec. al II-lea sau I î.e.n.

[27] *Logos als Heiland* 1910, 119 sq.
[28] Bousset, *Die Lehren des Hermes Trismegistus*, 1914, 389.
[29] Gundel 1936.
[30] Dorèsse 1999, 89.

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

Principala noastră sursă pentru astrologia lui Nechepso şi Petosiris este Vettius Valens care îi citează în mai multe rânduri. Din această carte au supravieţuit în literatura astrologică mai târzie numeroase referinţe şi citate directe, mai multe fragmente lungi fiind preluate în compilaţiile astrologice târzii ale lui Vettius Valens şi ale altora. Sub această formă nu numai că ea a constituit un element fundamental, dar s-a bucurat de o excepţională autoritate în domeniu. Se pare că această carte de astrologie a fost principala sursă pentru toată astrologia greacă ulterioară. Forma lucrării originale nu este clară: numeroasele citate din ea sunt uneori în forma „Petosiris spune" sau „Nechepso spune", amândoi fiind numiţi uneori „rege"; iar uneori este folosită şi varianta de plural „Petosiris şi Nechepso spun", sau, mai vag, „egiptenii spun". Toate aceste variante indică nu atât o lucrare combinată, cât una cu secţiuni specifice atribuite unuia sau altuia dintre cele două personaje.

Chiar dacă probabil acest text a fost unul pseudonimic, fragmentele citate din unul sau celalălat autor, ori din ambii, au fost considerate ca alcătuind o singură operă, care reprezintă cel mai vechi corpus greco-egiptean de tradiţii astrologice. Referinţe ocazionale în aceste fragmente sugerează că cea mai mare parte a textului original a fost compus în sec. al II-lea î.e.n. Acestea sunt despre sosirea de pe mare a unui rege în Cipru, despre un regat separat în Cyrene şi despre ostilităţile dintre Egipt şi Syria, toate împreună indicând domnia lui Philometor sau puţin după aceasta, ca perioada compoziţiei acestei lucrări.

Fragmentele conţin în stare incipientă majoritatea elementelor din sistemul astrologic complet dezvoltat din textele târzii. În mod particular, apar: sistemul decanilor, adică cele 36 de divinităţi, fiecare dintre ele fiind considerată a prezida peste 10 grade ale zodicului, o contribuţie specific egipteană la doctrina astrologică; determinarea duratei vieţii; menopauza; semnificaţia cometelor şi a altor fenomene cereşti. Elementul ştiinţific este prezent în descrierea magnitudinii orbitei Lunare şi în cunoaşterea celor şapte orbite planetare (aşa-numitele septizonium) pe care aceasta le presupune. În rest, fenomenele astronomice şi altele naturale sunt interpretate strict din punctul de vedere al finalităţii astrologice. O imagine în ceea ce priveşte caracterul acestei scrieri poate fi desprinsă din extrasul de 20 de pagini al descrierii eclipsei, prezent la sfârşitul Cărţii I din lucrarea Apotelesmatica a astrologului de la începutul sec. al IV-lea Hephaistion din Theba. Judecând după unele remarci din textul lui Vettius Valens cu privire la calcularea Lotului sau a lui Pars Fortunae (Partea Fortunei sau Norocului), trebuie că o bună parte din text a fost criptic, ceea ce sporeşte posibilitatea ca unele variaţii existente la scriitorii astrologi ulteriori să fi fost consecinţa diferitelor interpretări ale acestui text-sursă originară.

Mare preot al zeului Thoth la Hermoupolis Magna (astăzi necropola patronată de zeul Thoth, de la Tuna El-Gebel, Ashmunein), Petosiris (sec. al IV-lea î.e.n.) purta în egipteană numele PA-di-Wsir (Pa-di-Wsir). El a lăsat o amprentă durabilă în scurta sa istorie, datorită misterioasei consultaţii private oferită lui Alexandru cel Mare, care venise să-i alunge pe perşi din Egipt. Monarhul i-a mulţumit preotului prin repararea distrugerilor provocate de invadator în templul lui Thoth. Celebrele table astrologice a căror paternitate îi este atribuită înaltului preot al lui Thoth au fost publicate făcându-se uz de autoritatea regelui. Dar, potrivit anumitor autori, tablele astrologice atribuite lui Petosiris se găseau deja în acel moment într-o lucrare mult mai veche, din care astăzi ne-au parvenit doar câteva extrase: *Salmeschoiniaka*. Timp de mai multe secole, aceste table au fost consultate de doamne aparţinând elitei nobiliare a antichităţii. O confirmare vine de la Iuvenal, care în „Satire", îi lua peste picior pe aceşti romani bogaţi care nu plecau nici măcar la o întâlnire fără a-şi consulta în prealabil „Petosiris-ul" lor.

„Încă şi mai de încredere sunt chaldeenii; despre fiecare cuvânt rostit de astrolog ei vor crede că a provenit din fântâna lui Hammon, pentru că acum, de când Oracolele Delfice au amuţit, omul este condamnat la întuneric în ceea ce priveşte viitorul său. Şef printre aceştia

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

era unul[31] care adesea fusese în exil, prin a cărui prietenie şi biletul mincinos al profeţiilor, marele cetăţean[32] a murit aşa după cum Otho s-a temut. Pentru că în ziua de azi niciun astrolog nu este credibil decât dacă a fost închis în vreun lagăr îndepărtat, având lanţuri zornăindu-i pe fiecare braţ; nimeni nu crede în puterile sale decât dacă el, astrologul, a fost condamnat şi aproape condamnat la moarte, exact când plănuia să fie deportat în vreo Cycladă ori să evadeze în ultimul moment de pe minuscula (insulă) Seriphos.[33]

Excelenţa voastră Tanaquil[34] îi consultă (i.e., pe astrologi) cu privire la îndelung amânata moarte a mamei sale suferinde de icter – anterior întrebând cu privire la propria ta moarte; ea va întreba când ar trebui să se aştepte să-şi îngroape sora, ori unchii; şi dacă iubitul ei îi va supravieţui --- ce răsplată mai mare i-ar putea conferi ei Zeii? Şi totuşi Tanaquil a ta nu se pricepe să înţeleagă sumbrele ameninţări ale lui Saturn, ori sub ce constelaţie îşi va manifesta Venus auspiciile, care dintre luni vor fi de piederi şi care de câştiguri; dar ai mare grijă dacă vreodată vei întâlni pe una care ţine strâns în mâinile ei un calendar uzat de atâta folosinţă ca şi cum ar fi o sferă umed-lipicioasă de chihlimbar;[35] pe una care nu se interesează de nimeni, dar acum este ea însăşi chestionată; pe una care, dacă soţul său se duce pe câmp sau se întoarce acasă din străinătate, nu îi va ţine companie dacă numerele lui Thrasyllus din Mendes[36] o cheamă înapoi. Dacă ea vrea să meargă cu trăsura până la prima piatră de hotar, va găsi în cartea sa (de predicţii) ora cuvenită; dacă va avea o mâncărime la colţul ochiului, ea nu va cere un balsam până ce nu îşi va consulta horoscopul; iar dacă este bolnavă la pat, nicio oră nu o va socoti într-atât de potrivită pentru a mânca precum aceea pe care i-a prescris-o Petosiris."[37]

Către 1920 mormântul lui Petosiris său a fost descoperit intact, acoperit cu inscripţii, adunate ulterior sub titlul de „Învăţăturile lui Petosiris".[38] Cărţile lui Nechepso şi Petosiris s-au bucurat de o autoritate singulară. Drept garanţie a veridicităţii lor, ele invocau o învăţătură comunicată bătrânului rege al Egiptului şi colaboratorului său fabulos fie de către Hermes, fie de către Asclepios, intermediarul său.[39] Potrivit tradiţiei, legendarii autori ai acestor texte şi-au extras învăţăturile de la Hermes, după codificarea pe care acesta a făcut-o pentru Asclepios şi Anubis. Cu toate acestea, în timpul împăratului Teodosius, Hephaistion din Theba preciza că una dintre sursele adevărate ale acestei opere a fost *Salmeschoiniaka*, tratat din care un fragment substanţial se întâlneşte într-un papyrus din sec. al III-lea. Iamblichos (sec. al IV-lea e.n.) considera că Salmeschoiniaka provine din cărţile atribuite lui Hermes. Numele, de proveniență integral egipteană, se traduce prin „Cartea nativităţilor" sau „Cartea Ursei Mari". Deformat prin intermediul arabilor, titlul a ajuns la noi cu sensul de almanah.[40] Petosiris şi Nechepso şi-au întemeiat învăţăturile pe surse egiptene şi mult mai vechi decât acel tratat cu privire la cursul şi fazele lunii (Selenodromion) despre care se pretindea că ar fi fost compus plecând de la o carte scrisă

[31] Potrivit lui Tacitus, Hist. i. 22 numele astrologului lui Otho era Ptolemeu.
[32] I.e., împăratul Galba.
[33] Una dintre cele mai mici insule din arhipelagul Cicladelor (Serpho), un celebru loc de exil.
[34] I.e. soţia lui. Tanaquil era soţia lui Tarquinius Priscus (*perita caelestium prodigiorum*, v. Tit. Liv. i. 34).
[35] Doamnele romane purtau în mâini sfere de chihlimbar, fie în scop odorizant, fie pentru căldura lor.
[36] Astrologul favorit al lui Tiberius.
[37] Juvenal, *Satires*, 1918, Satire 6, (trad. eng., G. G. Ramsay), *The Ways of Women*, http://www.ccel.org/ccel /pearse/morefathers/files/Iuvenal_satires_06.htm .
[38] Petosiris, pe numele egiptean Ankhefenkhons, a fost mare preot al lui Thoth la Hermoupolis şi a deţinut diferite ranguri preoţeşti în serviciul zeilor Sakhmet, Khnum, Amun-Ra şi Hathor. Fiu al lui Sishu şi al lui Nefer-renpet, el a trăit în a doua jumătate a sec. al IV-lea î.e.n., în timpul dominaţiei persane. În inscripţiile mormântului său din necropola de la Tuna el-Gebel, se mândreşte că a restaurat averile templelor pe care le slujea. Cf. Lefebvre 1924; Lichtheim 1973, Vol.3, 44ff; Caroli 2007, 148-158.
[39] Riess 1891-1893, nr. 6,7,10; Boll 1894, 238.
[40] *Ibid.*

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

„de mâna hierogramatului Melampus pentru regele Egiptului, Nechepso" şi de la un formular „descoperit la Heliopolis, gravat în hieroglife, în sanctuarul templului, construit în timpul domniei lui Psammetichos."[41]

În contrast cu aceste pretenţii, Thessalos în Pseudo-Harpocration afirmă că a găsit punctul slab al ştiinţei lui Nechepso căreia îi opune o revelaţie directă a lui Esculap.[42] De aici nu rezultă în mod necesar că existau deja scrieri în limba greacă pentru care era numit ca autor Hermes însuşi, însă tradiţia reuneşte şi confundă adeseori lucrările hermetice şi pe cele ale cuplului Nechepso-Petosiris,[43] care păreau să decurgă şi unele şi celelalte din acelaşi mediu şi să fie rodul unei inspiraţii comune. Riess[44] vorbeşte despre existenţa unui tratat al lui Nechepso care expunea influenţa decanilor asupra sănătăţii, tratat la concurenţă cu cel al lui Hermes.

În aceeaşi ordine de idei, Manilius, în preludiul la *Astronomice*,[45] compuse pe vremea împăratului Tiberiu, a invocat ca princeps autorque al ştiinţei sacre pe care se pregătea să o abordeze, pe Mercur care a făcut cunoscut „Nominaque et cursus signorum, pondera, vires." Graţie lui, cerul şi-a dezvăluit arcanele „spiritelor regale" (regales animi) şi „preoţilor sfinţi şi studioşi", adică lui Hermes-Thoth, Nechepso şi Petosiris, pe care mathematici secolului lui Augustus au învăţat de la alexandrini să-i privească drept maeştrii ştiinţei lor.

Principiile fundamentale ale astrologiei hermetice, în special speculaţiile cu privire la decani au dus la apariţia unui considerabil număr de lucrări consacrate uzului practic, în general medical. Aşa se face că eruditul din sec. al II-lea e.n. Claudiu Ptolemeu încă atribuia celebra reputaţie medicală a clerului faraonic cunoştinţelor preoţilor egipteni despre semnele cereşti (zodiacul); iar Clement din Alexandria preciza că în timpul procesiunilor religioase egiptene cărţile lui Hermes-Thoth ce tratau anatomia, maladiile şi remediile acestora erau expuse şi defilau cu toată solemnitatea. Potrivit astrologiei hermetice, fiecare dintre părţile componente ale corpului reflectau o imagine din sferele cereşti şi era influenţată de aceasta, omul fiind înţeles ca un microcosmos supus macrocosmosului care îl înconjoară, ceea ce făcea ca ştiinţa semnelor cereşti şi a influenţelor lor să permită determinarea destinului bolnavului şi aflarea remediilor adecvate. De pildă, Cercul lui Petosiris era o diagramă care permitea să se deducă dacă bolnavul va muri sau va trăi. Începutul sec. I e.n. este probabil cea mai înaintată dată pentru stabilirea originii acesteia şi a textelor conexe. O descriere detaliată a acestor proceduri apare în Philosophoumena de Hippolytos, cca. 200 e.n.[46]

În sec. I e.n. cărţile egiptene au influenţat doctrinele medicilor romani. Literatura hermetică, mai mult sau mai puţin partea sa astrologică, coboară în perioada ptolemaică, iar din acest fond primitiv au fost transmise de-a lungul timpului până la noi , anumite secvenţe mai mult sau mai puţin alterate , ca de pildă Per ì tῶn dèdeka tópon, care are o origine foarte veche. Este vorba aici despre o noţiune contemporană cu naşterea astrologiei, mai exact, aceea despre cele patru „centre" (kéntra), care sunt patru „puncte" ale cercului zodiacal: horoscopul (ὡroskópoj) sau ascendentul la orient, culminarea superioară în „mijlocul cerului" (metouránhma), apusul (occidentul) (dútij) şi hipogeul (ὑpógeion) sau culminarea inferioară. Acestea sunt punctele de intersecţie ale zodiacului cu planul orizontului şi cu planul meridianului. Întrucât căldura soarelui creşte proporţional cu mişcarea sa de la est la vest, au apărut teorii cu privire la energia variabilă a aştrilor în patru „centri" cereşti, ceea ce ulterior a

[41] *Ibid.*, 90.
[42] Cf. CCAG VIII, 3, 135 sq.; Cumont 1918, I, 68.
[43] CCAG I (Florenţa), 126.4, 128, 4 sq.
[44] Op. cit., Fragm. 28.
[45] Astr. I, 30 sq.
[46] Neugebauer & Saliba 2007, 189.

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

dus la comparaţia cursului aştrilor cu viaţa omului, în sensul în care ascendentul la răsărit a fost asimilat cu naşterea, situarea acestuia în „mijlocul cerului" cu apogeul carierei şi dezvoltării omului, iar punctul în care Soarele se află la apus, cu momentul morţii omului. Aceasta a stat la originea dezvoltării acestor teorii.[47] La o dată foarte îndepărtată, cele patru cadrane au fost împărţite în două părţi de o linie intermediară rezultând opt sectoare. Fiecare dintre aceste sectoare a constituit un loc, tÒpoj, rezultând în final opt locuri, Ñktètopoj (vezi sistemul de opt locuri expus de Thrasyllos după Petosiris.[48]) Chaldeenii au căutat mereu o corespondenţă între geografie şi astronomie. Iar astrologii greci – Ptolemeu, Paul din Alexandria etc. – au stabilit o corelaţie între „centrii" cereşti şi punctele cardinale, culminaţiile inferioare şi superioare, adică Nordul şi Sudul.

Practica divizării sferei cereşti în opt părţi este foarte veche. Etruscii obişnuiau să împartă bolta în 16 compartimente cereşti pe care le atribuiau divinităţilor lor. Este posibil ca şi săptămâna romană de opt zile să fie în legătură cu aceste teorii. Probabil că misterele celor opt locuri, *octotopos*, să fi fost revelate grecilor de către Petosiris, dar sigur nu el a fost inventatorul lor.

În casele cereşti (*domus caeli*) locuiau cele 12 semne care se mişcau zilnic. Din această cauză diviziunile nu coincideau niciodată, astfel încât, pentru a realiza o corespondenţă perfecta cele opt locuri au trebuit să se transforme în douăsprezece. Pentru a face posibil acest lucru s-a introdus teoria „aspectelor" (trigon-tetragon-hexagon) zodiacale care se bazează pe combinaţiile subtile şi multiple ale proprietăţilor lor. Conform acestei teorii, celor patru puncte[49] li se atribuia un număr de grade egale, fiecare de câte 30°. Se ajunge astfel la constituirea sistemului celor douăsprezece locuri (dwdek£topoj) care se considera că ar fi aprţinut lui Hermes Trismegistos. „Locurile" aveau o valoare astrologică şi religioasă şi erau considerate adevărate „temple" în care locuiau divinităţile planetare.[50] Ulterior, acestea au fost puse în legătură cu unul dintre evenimentele sau circumstanţele principale ale vieţii oamenilor, cum ar fi naşterea, cariera, căsătoria, etc. Fiecărui „loc" îi corespundea o determinare spaţială precisă şi o planetă. Această teorie s-a completat în timp prin adăugări şi transformări succesive în jurul unei doctrine centrale cu un fundament foarte vechi. Sistemul „octotopos" expus de Petosiris era cel al lui Trismegistos, care avea în vedere ciclul soarelui asociat ciclului vieţii omului cu evenimentele sale. Conform reprezentării de mai sus, linia de la Est la Vest care separă lumea superioară de cea inferioară – Øpšrgeion de Øpógeion – era potrivit doctrinei egiptene limita dintre viaţă şi moarte . Sub numele care exprimă această concepţie – ŏpoi ζwῆj kaì θan£tou – era desemnat instrumental divinaţiei medicale cunoscut drept „cercul lui Petosiris".[51] În acest fel, primul loc, sau prima casă de sub horoscop era poarta către dimensiunea inferioară sau infernală.

Pentru „chaldeeni", preoţii babilonieni ai epocii elenistice, Soarele, ca stăpân al universului, avea supremaţia. El era considerat deopotrivă motorul revoluţiilor planetare şi generatorul vieţii. Pe de altă parte, egiptenii împărţeau suveranitatea lumii între Soare şi Lună, consideraţi un cuplu – rege şi regină, ochiul drept şi ochiul stâng al cerului.[52] Fiecăruia dintre aceştia i se atribuiau două planete, una favorabilă, alta funestă.

Un semnificativ material astrologic care a supravieţuit din perioada elenistică este atribuit „vechilor egipteni". Ecourile implicării divine a lui Thoth se regăsesc şi la scriitori

[47] Cf. CCAG. VIII, 3, 117, 35 sq. Aceasta este o dezvoltare a doctrinei hermetice expusă într-un pasaj inedit din Sérapion-ul din Alexandria. (Paris, 2425, f. 160) care a apărut în CCAG VIII, 4).
[48] CCAG VIII, 3, 100, 30 s. Antiochos (117, 21 sq.) şi Firmicus Maternus (II 14) vorbesc la fel despre opt puncte cardinale şi despre opt vânturi principale (care mai târziu vor fi douăsprezece).
[49] Sau „puncte" – echivalentul „caselor". Sistemul celor opt locuri combinate cu cei patru „centri" aparţine lui Manilius (II, 788 sq.).
[50] Manilius II, 959. Cumont 1918, 71.
[51] Bouché-Leclercq 1979, 540. Cf. Cumont, 1918, I, 78, n.2.
[52] Cf. Nechepso şi Petosiris, *CCAG*. VIII, 3, 100, 22.

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

latini din primele secole ale creştinismului. Astfel, potrivit astrologului Firmicus Maternus (sec. al IV-lea), originea acestui material este legată de legendarul înţelept Mercur (Hermes), iar apoi cunoaşterea a fost transmisă personajului la fel de legendar Asclepios, pentru ca în continuare materialul să fie elaborat de un faraon pe nume Nechepso şi un mare preot pe nume Petosiris. Pe baza indiciilor existente, s-a putut conchide că toate aceste evenimente au avut loc cândva în sec. al II-lea î.e.n.. Acesta a fost materialul-sursă din care a derivat ulterior astrologia elenistică târzie şi, chiar dacă în forma originală nu a supravieţuit decât prea puţin, autorii târzii au semnalat prin citări ori preluări o cantitate importantă din informaţiile originare.

În catalogul astrologilor elenişti – o prezentare a lucrării sale *The Astrological Record of the Early Sages* – Schmidt remarcă faptul că deşi nu există niciun motiv pentru a presupune că tradiţia egipteană în acest domeniu antedatează cucerirea alexandrină, nu este incorectă denumirea acestui material „astrologie egipteană" scrisă în limba greacă.[53]

Un grup de scrieri referitoare la astrologie şi la medicina astrală[54] în mod deliberat nu a tratat scrierile astronomice şi medicale.[55] La sfârşitul antichităţii, cărţile hermetice au fost comentate împreună cu cele ale lui Orfeu de către matematicianul Theon din Alexandria.

Întrucât Thoth era considerat inventatorul scrierii şi scrisese primele cărţi, iar Hermes-Thoth revelatorul doctrine hermetice, era normal ca acestui binom divin syncretic Greco-egiptean (în fapt, un acelaşi personaj divin) să i se fi atribuit cele mai vechi cărţi, sau, chiar mai mult, potrivit unui obicei întâlnit nu numai în Egipt, să i se atribuie paternitatea tuturor scrierilor, această atitudine urmărind certificarea prin tradiţie a autorităţii şi prestigiului acelora. Dacă e să-i dăm crezare lui Clement din Alexandria (sec. al II-lea-al III-lea e.n.), toată literatura sacră a Egiptului cobora până la Thoth-Hermes. Astfel, în pasajul din *Stromate* în care descrie procesiunea preoţilor,[56] aceia numiţi *horoskopos*[57] trebuiau să aibă tot timpul pe buze doctrina despre astre din cele patru cărţi ale lui Hermes.

Se pare că o dată cu Ptolemeii a existat o literatură hermetică de inspiraţie oriental-egipteană, cu accente greceşti şi de limbă greacă, literatură în primul rând de ordin astrologic. În cazul cărţilor de astrologie, Hermes era apreciat drept unul dintre cei mai vechi autori, unul dintre ¢rcaÖoi.

Adesea Hermes era aşezat pe picior de egalitate cu marele preot Petosiris şi cu faraonul Nechepso. Printre scrierile atribuite în mod explicit lui Hermes în perioada elenistică timpurie se numără şi o serie de texte meteorologice, lucrări de medicină astrologică numite „iatromathematice". Unele dintre ele folosesc decanii; o lucrare se întemeiază pe şapte loturi de bază numite Panaretus, cărora li se adaugă o *Metodă pentru Fiecare Katarche*, care foloseşte calculul asemănător loturilor/părţilor pentru toate cazurile de alegeri. O parte din materialul din aşa-numita Liber Hermetis poate deriva din scrierile hermetice, în special o listă a decanilor, imaginile acestora şi planetele asociate cu ei, în calitate de „chipuri" ale lor. Tot lui îi mai este atribuit şi sistemul celor 12 case, derivat din sistemul celor opt case şi influenţat de conceptul ogdoadei egiptene.

Concluzii

[53] Hand 1996, V. http://www.projecthindisight.com/reference/catalog.html
[54] Kroll 1914.
[55] În aceeaşi ordine de idei, vezi Mead 1906. Kroll, *PWRE*-Kroll „Hermes", 1910, 799 sq., a alcătuit o listă a celor care sunt cunoscute în prezent. La aceasta se adaugă catalogul manuscriselor astrologice.
[56] VI, 4, 35,3-37,3
[57] æroskÒpoj = „cel care observă ora", acelaşi numit şi de Chairemon (ap. Porphyr., *De abstin.* IV 8, 241, 1N.). ærolÒgoj = „cel care spune ora". Horoskopos poartă aici un ærolÒgion, simbol al funcţiei sale. Este posibil ca *horoskopos* să fi observat ora natală pentru a „extrage horoscopul", dar rolul său trebuie să fi fost în principal măsurarea timpului. Printre altele, Thoth figura ca inventatorul chronografiei.

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

Prezenta lucrare cuprinde doar câteva exemple din ampla și variata literature hermetică de factură astrologică. Cercetările și studiile viitoare vor completa informațiile cu autorii și textele hermetice de origine și/sau influență chaldeeană, greacă și romană. Pe măsură ce noi descoperiri arheologice și literare vor fi realizate, ele vor contribui la imbogățirea materialului.

Bibliografie

Arnobius Siccensis, *Arnobii Adv. Nat.* Liber II 69. http://www.thelat inlibrary.com/arnobius/arnobius1.shtml

Boll, F., 1894, *Studien über Claudius Ptolemäus*, Leipzig.

Bouché-Leclercq, A., 1899, *L'Astrologie Grecque*, Paris (retip. Bruxelles, Culture et Civilisation, 1963, 1979).

Bousset, W., 1979, „Rezension zu: J. Kroll, Die Lehren des Hermes Trismegistos, Münster 1914", în *GGa* 176, 697 ff. (Wiederabgedruckt vermehrt mit Anmerkungen aus W. Boussets unveröffentlichtem Nachlaß, în *DERS., Religionsgeschichtliche Studien*…) Leiden, pp. 97-191.

Caroli, Ch. A., 2007, *Ptolemaios I. Soter – Herrscher zweier Kulturen.*

CCAG = Catalogus Codicum Astrologorum Graecorum, 1898, 1903-1911, apoi 1929 și 1898-1953, 12 vols. în 20 părţi, V-VI-VII-VIII.1-2, Cumont, ed. D. Bassi, Fr. Boll, P. Boudreaux, Fr. Cumont, A. Delatte, J. Heeg, W. Kroll, E. Martini, A. Olivieri, Ch.-Ém. Ruelle, M. A. F. S˘angin, St. Weinstock, and C.O. Zuretti, Henri Lamertin, Bruxelles.

Cumont, F., 1918, „Écrits Hermétiques. I. Sur les douze lieux de la sphère", în Revue de Philologie de littérature et d'histoire anciennes 42, Paris, pp. 63-79.

Doresse, J., 1999, *Historia de Las Religiones V.6 Las Religiones En El Mundo Mediterraneo y En El Oriente Proximo II* (Spanish Edition), Siglo XXI.

Engelbrecht, A. (ed.), 1887, *Hephaestion von Thebes und sein astrologisches Compendium. Ein Beitrag zur Geschichte der Griechischen Astrologie*, Wien, Verlag Von Carl Konegen.

Fraser, P. M., 1972, *Ptolemaic Alexandria*, I-III, Oxford.

Gundel, W., 1936, *Neue astrologische Texte des Hermes Trismegistos, Abhandlungen der Bayerischen Akademie fur Wissenschaften Philosophisch-historische Abteilung*, Neue Folge, Heft 12, Munich.

Hand, Robert, *Introduction to The Record of the Early Sages in Greek. Project Hindisght*, Golden Hind Press, Berkeley Springs, 1996.

Juvenal, *Satires*, 1918, Satire 6, (trad. eng., G. G. Ramsay), *The Ways of Women*, http://www.ccel.org/ccel/pearse/morefathers/files/Iuvenal_satires_06.htm .

Kakosy, L., 1982, „Decans in Late-Eyptian Religion", *Oikumene* 3, pp. 163-191.

Krebs, E. 1910, *Der Logos ald Heiland im ersten Jahrhundert*.

Kroll, „Hermes Trismegistos", în *PWRE-Kroll = Pauly-Wissowas Real-Encyklopädie der classischen Altertumswissenschaft* 15, Band VIII.1, Stuttgart 1912, pp. 792-823, p. 821.

Kroll, W., 1912, „Hermes Trismegistos", în *PWRE-Kroll = Pauly-Wissowas Real-Encyklopädie der classischen Altertumswissenschaft* 15, Band VIII.1, Stuttgart 1912, pp. 792-823, *PWRE-Kroll = Pauly-Wissowas Real-Encyklopädie der classischen Altertumswissenschaft*. Neue Bearbeitung, begonnen von Georg Wisowa, unter mitwirking zahlreicher fachgenossen. Herausgegeben von Wilhelm Kroll, Stuttgart 1912.

Kroll, J., 1914, *Die Lehren des Hermes Trismegistos*, Münster.

Lefebvre, G., 1924, *Le Tombeau de Petosiris*.

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)

Lichtheim, Miriam, 1975, *Ancient Egyptian Literature*, 3 volumes, Berkeley, University of California Press, California, reed. 1980; Vol.3, 1973.

Long., A. A., 1982, „Astrology: Arguments Pro and Contra", în Barnes, J. et al. (eds.), *Science and Speculation: Studies in Hellenistic Theory and Practice*, Cambridge, pp. 165-192.

Lurati, Simone, Dr, *Astrological medicine*, http://www.simonelurati.com/Astrological%20me dicine.html

Marcus Manilius, *Astronomicon*, http://www.thelatinlibrary.com/manilius.html

Mead, G. R. S., 1906, *Thrice Great Hermes: Studies in Hellenistic Theosophy and Gnosis*, 3 vols, London, Theosophical Publishing Society.

Nechepsonis et Petosiridis fragmenta magica, 1891-1893 (1892), edidit Ernestus Riess, în Philologus, Supplementband 6, Göttingen, pp. 323-394.

Neugebauer, O., Saliba, G., 2007, „On Greek Numerology", în *Centaurus. An International Journal of the History of Science and its Cultural Aspects* vol. 31, Issue 3, pp. 189-206.

Parker, R. A., O. Neugebauer, 1969, *Egyptian Astronomical Texts*, 4 vols., Brown University Egyptological Studies 6, Providence.

Parker, R. A, 1978, „Egyptian Astronomy, Astrology and Calendrical Reckoning", *Topical Essays in Dictionary of Scientific Biography*, ed. C. C. Gillispie, vol. 15, New York.

Porphyry, 1979-1995, *De abstinentia ab esu animalium (= De abstin.)*, Jean Bouffartigue, M. Patillon, Alain-Philippe Segonds (eds.), 3 vols., Budé, Paris.

Reitzenstein, R., 1904, *Poimandres: Studien zur Hriechisch-ägyptischen und frühchristlischen Literatur*, B. G. Teubner, Leipzig.

Vettii Valentis Anthologiarum Libri primum, MDCCCCVIII – edidit Guilelmus Kroll, Berolini apud Weidmannos.

Sachs, A. J., 1967, „Naissance de l'astrologie horoscopique en Babylonie", în *Archeologia*, 15, pp. 13-19.

Schmidt, R., *Project Hindsight, Catalogue of the Hellenistic Astrologers*, http://www.projecthindsight.com/reference/catalog.html

BDD-A23154 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:04 UTC)